

τίτε πρέπει νὰ συταχθῶσι καὶ τὰ ἀναγκαῖα βιβλία μὲ ἐπιτοπία καὶ ἐφορὰν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἔσονται τῆς τάξεως τοῦ Θεολογικῶν τῆς Ἑκκλησίας σχολείων. Ἀφαιρούτες λοιπὸν κατὰ τὸ παρὸν ἡμεῖς ἀψευτῶν το πρῶτον, ὑποτυνάπτωμεν ἐλίγιστα περὶ τῆς εἰδικῆς μεθόδου τοῦ διδάσκειν τὰ τῶν κοινῶν σχολείων καὶ Γυμνασίων κατὰ τὰ (ἔξῃ).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ. 5'.

Εἰδικὴ Μέθοδος.

ΡΑ'.

Μέθοδος τοῦ συλλαβίζειν. α'. Εἰς τὴν τάξιν τῶν γραμμάτων εἶναι καλὸν πρῶτον νὰ μαθῶσιν ὁ παῖς τὰ ψωνήεντα καὶ τὰς διφθόγγους, καὶ ἔπειτα τὰ σύμφωνα.

β'. Τὰ ἐνέματα τῶν τοῦ ἀλφαβήτου γραμμάτων καλὸν εἶναι νὰ μὴ προφέρωνται ὅλα • διότι εἰς τὸν συλλαβισμὸν δὲν τὰ χρειάζομεθα ὅλα • εἰάν, φερ εἰπεῖν, προφέρωμεν τὸ α ἄλφα, εἰς τὸν συλλαβισμὸν ἀφίνομεν τὸ λφα, καὶ κρατοῦμεν μόνον τὸ α, ὁμοίως ἀπὸ τὸ βήτα ρίπτομεν τὸ ητα, καὶ κρατοῦμεν μόνον τὸ β. Ἡ μέθοδος λοιπὸν ἀπαιτεῖ νὰ προφέρουν οἱ παῖδες ἐκεῖνοι μόνον τοὺς ψφθόγγους, ἐκ τῶν ὁποίων συγκροτεῖται ἡ συλλαβή.

γ'. Αἱ πρῶται συλλαβαί, τὰς ὁποίας προφέρει ὁ παῖς κατ' ἀρχάς, εἶναι καλῆτερον νὰ σημαίνωσι πράγματα • οἶον, πῦρ, φῶς, πούς, χεῖρ, παρά νὰ εἶναι ἀσήμαντοι • οἶον, αβ, γε, πα κτλ.

δ'. Ἄφ' οὗ γνωστὴ τὰ γράμματα ὁ παῖς, εἶναι περιττὴ εἰς τὸ συλλαβίζειν ἢ ἐπικαλύψαι τῶν γραμμάτων • οἶον, β=α=βα, ἀλλ' εὐθὺς νὰ προφέρῃ βα.

ΡΒ'. Ἀπαγγελίας. Μετὰ τὸν συλλαβισμὸν ἔρχεται ἡ ἀνάγνωσις, ἣτις πρέπει νὰ γίνεται κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὀρθῆς ἀπαγγελίας.

α'. Νὰ προφέρῃ ὁ παῖς πάντα ψφύγγον, καὶ πᾶσαν συλλαβὴν τόσον καθαρῶς καὶ εὐφρονῶς, ὥστε εἰς τὴν ἐκφώνησιν πάσης λέξεως ν' ἀκούωνται μὲ φυσικὸν τινα τόνου ἕλα τὰ μέρη τῆς φωνῆς, χωρὶς νὰ χάνεται ἢ νὰ πνίγεται οὐδὲ τὸ παράμικρὸν.

β'. Νὰ διαρθρῶν τὴν ἀνάγνωσίν του κατὰ τὰ κόμματα, καὶ τὰς ὑποστιγμὰς καὶ στιγμὰς, ἤγουν νὰ ἀναπαύῃ τὴν φωνὴν του κατὰ μὲν τὸ κόμμα ὀλίγον, κατὰ δὲ τὴν ὑποστιγμὴν περισσύτερον, κατὰ δὲ τὴν στιγμὴν νὰ στέκῃ μὲ τελείαν διακοπήν. Ἡ ὀρθὴ ἀνάγνωσις τοῦ διδασκάλου εἶδει τὸ μέτρον τῆς ἀναπαύλης εἰς τὸν μαθητὴν.

γ'. Νὰ σχηματίζῃ τὴν φωνὴν του κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἀναγνωσκόμενων· ἤγουν νὰ ἐρωτᾷ, νὰ θαυμάζῃ, νὰ βραδύνη, ἢ νὰ ταχύνη τὴν ἀνάγνωσιν, καθὼς ἀπαιτεῖ ἡ ἔννοια (Ἰδὲ Διδασκ. ΡΥΑ'). Ἀλλ' εἰς τοῦτο χρειάζεται ὁ παῖς νὰ καταλαμβύῃ ἐντελῶς τὴν ἔννοιαν τῶν ἀναγνωσκόμενων· διὰ τοῦτο ἀδύνατον εἶναι νὰ ἀπαγγείλῃ ὀρθῶς ὑψηλὰ συγγράμματα, λέγειν τραγωδίας, ῥητορικοὺς λόγους κτλ. Πρέπει λοιπὸν κατ' ὀλίγον νὰ γυμνάζεται εἰς ἀπαγγελίαν συντόμων καὶ εὐκαταλήπτων περιόδων, καὶ ἐν γένει ἐννοιῶν, τὰς ὁποίας ἀντιλαμβάνεται τὸ πνεῦμα του.

ΡΓ'. Γραφῆς καὶ Ἰχνογραφίας. Ἐξ ἀνάγνωστα καὶ εὐκρινῆ νὰ γράφῃ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἀπίστως σπουδαῖόν του, ἀλλὰ καὶ καθήκον του πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅτι αἱ μὲλλοντα νὰ διαβίσουν τὰ γράμματά του.

α'. Νὰ ἔχῃ ἐμπροσθέν του παραδείγματα καὶ λιγρογραφίας,

καὶ νὰ τὰ μιμῆται κατ' ἀρχὰς μὲ ἀργοπορίαν, ἕως οὗ νὰ ἀποκτήσῃ ἕξιν.

β'. Μετά τινα γύμνασίν του, νὰ λαμβάνῃ παρ' οὐδὲν τινα ἀπὸ βιβλία καὶ χωρὶς παράδειγμα νὰ τὴν καλλιγραφή.

γ'. Νὰ ἀποφεύγῃ τὴν συγκάλλησιν δύο ἢ τριῶν στοιχείων ὁμοῦ.

δ'. Διὰ νὰ καλλιγραφή, ἀνάγκη εἶναι νὰ γυμνάζεται συγχρόνως εἰς τὴν ἰχνογραφίαν. Πρῶτον πρέπει νὰ γυμνάσῃ τὴν χεῖρα του νὰ ἄγῃ εὐθείας γραμμὰς ἐπὶ πίνακος μὲ τὸ ἀσπρόχρωμα· λαμβάνει δὲ τὴν ἕξιν, εἰὰν γράψῃ εὐθείαν μὲ τὸν κανόνα, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἄγῃ ἄλλην καὶ ἄλλην μὲ τὴν χεῖρα του.

ε'. Διὰ νὰ συνηθίσῃ νὰ γράψῃ κύκλον, ἄς τὸν γράψῃ πρῶτον μὲ τὸν διαβήτην· ἔπειτα ἐπάνω τοῦ γεγραμμένου ἄς γράψῃ ἄλλους μὲ βραδύτητα· κατ' ὀλίγον ἄς ἐπιταχύνῃ τὴν γραφῆν των, ἕως οὗ νὰ δύναται νὰ τὸν γράψῃ μὲ μίαν ἀδιάκοπον περιτροπὴν τῆς χειρὸς του.

ς'. Νὰ γράψῃ ἔπειτα κατὰ μικρὸν ὠσειδῆ σχήματα, καὶ τᾶλλα τὰ γεωμετρικὰ, ἕως οὗ νὰ κατανετήτῃ νὰ γράψῃ ἄνθη, ζυάρια κτλ. Ἡ ἐκτεταμένη τούτων διδασκαλία ἀνήκει πλέον εἰς τὸν διδάσκαλον τῆς ἰχνογραφίας παρὰ εἰς τὴν ἐπιτομὴν ταύτην.

ΡΔ'. Γλώσσης. Ἐὰν δὲν μάθητις ὀρθῶς τὴν μητρικὴν του γλῶσσαν, ἄς μὴ ἐλπίζῃ μεγάλας προόδους οὔτε εἰς τὰς ἄλλας γλώσσας οὔτε εἰς τὰς ἐπιστήμας. Ἔως τὴν σήμερον ἀμελεῖτο ἢ λαλουμένη ἡμῶν γλῶσσα, καὶ ἐσπουδάζετο μόνον ἢ παλαιά· ἀλλὰ κατὰ τὸ παρὸν κρίνεται ὅχι μόνον ὄργανον προκοπῆς ὕλου τοῦ γένους, ἀλλὰ καὶ μέσον τοῦ νὰ μαυθάνουν οἱ νέοι μας καὶ τὴν παλαιὰν εὐκολώτερα. Ἀποσίδουμεν ὀλίγους κανόνας εἰς ἀσκησίν της.

α'. Ἰὰτ' ἀρχὰς νὰ μαυθάνῃ τὴν ὕλην τῆς γλώσσης, ἢ

γουν ὀνομασίας τῶν πραγμάτων· πρῶτον ὀνόματα οὐσιαστικά· οἶκος, φέρ᾽ εἰπεῖν, τράπεζα, βουῖς, κύων, πετεινός κτλ. ἔπειτα ἐπίθετα· οἶον, πράσινον, κόκκινον, κίτρινον κτλ. λεπτόν, παχύ, μέγα, μικρόν, εὐῶδες, δυσῶδες κτλ. ἐφεξῆς ῥήματα, τὰ ὅποια ἐμπορεῖ κατ' ἀρχάς νὰ λαμβάνη ἀπὸ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου. π. χ. Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν χεῖρα γράφει, ράπτει, πλέκει, κόπτει, δένει κτ. μὲ τοὺς πόδας, περιπατεῖ, στέκει, τρέχει, λακτίζει κτλ.

β'. Τὰς διαφορὰς λέξεις νὰ ἀναγῶγη ὁ διδάσκαλος εἰς γένη τινα, ὅθεν νὰ πορισθῇ τὰ ὀκτωὶ μέρη τοῦ λόγου.

γ'. Ν' ἀπεδώσῃ τὰς κλίσεις τῶν ὀνομάτων, καὶ τὰς συζυγίας τῶν ῥημάτων, ἐκθέτων τὴν διαφορὰν τῶν γενῶν καὶ τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν προσώπων.

δ'. Εἰς τοὺς γενικοὺς τύπους νὰ ἐφαρμίξῃ παραδείγματα, καὶ νὰ τὰ προβάλλῃ εἰς τοὺς μαθητὰς νὰ τὰ σχηματίζωσιν, ἢ, ὡς λέγομεν, νὰ τοὺς τεχνολογῇ.

ε'. Νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν τοὺς γενικωτέρους κανόνας τῆς ὀρθογραφίας μὲ συντομίαν ἐκτεθειμένους, καὶ νὰ γυμνάζωνται τὸ ὀρθογραφικὸν κατ' αὐτούς, καὶ τὸ περισσότερο κατὰ τοὺς γενικοὺς τύπους τῶν κλίσεων καὶ συζυγιῶν.

ς'. Νὰ προβάλλῃ ὁ διδάσκαλος εἰς ἕνα τινα μαθητὴν νὰ γράφῃ ἐπὶ τοῦ πίνακος λέξεις· καὶ νὰ ἐρωτᾷ τοὺς ἄλλους, ἂν ἐγράφη πᾶσα μία ὀρθῶς, ἢ ποῖον εἶναι τὸ σφάλμα τῆς. Ἐὰν κάποιος δὲν ἐξεύρῃ τὸν κανόνα, νὰ τοὺς τὸν λέγῃ αὐτὸς κατ' ἀρχάς, ἕως οὗ νὰ τὸν μάθωσιν.

ζ'. Εἰς τὴν σύνταξιν πρέπει νὰ τοὺς ἐδηγῇ βαθμηδόν. Πρῶτον πρέπει νὰ τοὺς διδάσκῃ νὰ γράφουν ἀπλᾶς προτάσεις. π. χ.

Ὁ Πύργος εἶναι ἰψηλός.

Ἡ μέλισσα εἶναι ἔντομον.

Τὸ ὕδωρ εἶναι ῥευστόν·

Τὰς αὐτὰς προτάσεις νὰ ἀντιστρέφουν, ἐπειδὴ ἡ ἔννοιάν των μένει ἡ αὐτή. π. χ.

Ἄψηλός εἶναι ὁ πύργος.

Ἐντομον εἶναι ἡ μέλισσα.

Ῥευστόν εἶναι τὸ ὕδωρ.

Ἐπειτα προτάσεις ἔχει μὲ τὸ εἶναι, ἀλλὰ μὲ ἄλλα ῥήματα· οἶον,

Ὁ ἥλιος λάμπει.

Ἡ σελήνη φέγγει.

Τὸ δένδρον ἀνθεῖ.

Προτάσεις μὲ ῥήματα καὶ ἐπιρρήματα· οἶον.

Ὁ ἥλιος θερμαίνει ὑπερβυλικῶς.

Ἡ σελήνη φέγγει ἰλαρῶς.

Τὸ ὕδωρ ῥεῖ ὀρμητικῶς.

Προτάσεις, ὅπου ἐμβαίνουντι ῥήματα βοηθητικὰ· οἶον.

Ὁ ἄνθρωπος ἐμπορεῖ νὰ προκύψῃ.

Διὰ συνδέσμων ἐκφερομένας· οἶον,

Εἶναι ὑγρασία, ἐπειδὴ ἔβρεξε.

Ἐὰν θέλῃς, ἐμπορεῖς νὰ προκύψῃς.

Κατ' ὀλίγον νὰ τοὺς ἐδηγῇ νὰ συντάσσωσι περιόδους· οἶον.

Ὅταν βρέχῃ, ὁ οὐρανὸς εἶναι σκεπασμένος ἀπὸ σύνεφα ἀλλὰ πολλάκις ἡ συνεφεῖα ἐπικρατεῖ, καὶ χωρὶς νὰ βρέχῃ.

Νὰ τοὺς μεταβάλλῃ τὴν αὐτὴν πρότασιν διαφόρως διὰ μεταθέσεως τῶν λέξεων, τὸ ὅποιον γίνεται εὐκολώτατα εἰς τὴν γλωσσάν μας· οἶον,

Οἱ νέει μας ἀγαπῶσι καθ' ὑπερβολὴν τὴν παιδείαν.

Ἀγαπῶσι τὴν παιδείαν καθ' ὑπερβολὴν οἱ νέοι μας.

Τὴν παιδείαν ἀγαπῶσιν οἱ νέοι μας καθ' ὑπερβολὴν κτλ.

Νὰ μεταβάλλῃ δὴ ἀπλᾶς προτάσεις εἰς περίφθονον· αἶον,

Τὸ βιβλίον εἶναι πολλὰ τερπνόν.

Θέλω τὸ διαβάσειν ἀκόμη μίαν φοράν.

Τύτην εὐφροσύνην μ' ἐπράξενητε τὸ βιβλίον, ὥστ' εὐθύς

ἀποῦ λάβω καιρὸν, θέλω τὸ ἀναγνώσειν ἀκόμη μίαν φοράν.

Προχωρῶν δὲ εἰς τὰς ἀσκήσεις ταύτας, ἀς τοὺς συνηθίζῃ νὰ

ἐννοῦσιν εὐκρινῶς πᾶν ὅ,τι θέλουν νὰ γράψουσιν· ἢ καθαρότης

τῶν νοημάτων εἶναι αἰτία τῆς γλαφυρότητος τῶν συντάξεων·

ἀς τοὺς δίδῃ νὰ συνθέτωσι συνεχῶς

Μικρὰς ἱστορίας πραγμάτων, τὰ ὅποια συμβαίνουσιν ἔμπρο-
σθεν τῶν.

Περίγραφὰς ἀντικειμένων, τὰ ὅποια ἴδαν.

Ἐπιστολὰς ἀναγκαίας εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον. κτλ.

ΡΕ'. Τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἡ μέθοδος εἶναι ἡ αὐτή, ἥτις τόσον θέλει εὐκαλυφθῆν, ὅσον ἀκριβέστερα γινώσκουσιν οἱ μαθηταὶ τὴν μητρικὴν τῶν γλῶσσαν. Ἀλλ' εἰς τὸ συντακτικὸν μέρος εἶναι καλῆτερον νὰ τοὺς δίδῃ ὁ διδάσκαλος χερσὶ Ἑλλήνων συγγραφέων, μεταφρασμένα εἰς τὴν ἑμιλουμένην γλῶσσαν, διὰ νὰ τὰ μεταφράζωσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ νὰ τοὺς τὰ διορθώσῃ κατὰ τὸ κείμενον τοῦ συγγραφέως.

ΡΣ'. Τῆς Ἀριθμητικῆς. Α'. Ἀγραφὸς ἀριθμητικῆ· α'.) νὰ μάθουσιν νὰ ἀριθμοῦν· β'.) νὰ συνάπτουσιν, καὶ νὰ ἀφαιροῦν· γ'.) νὰ ἀποστηθίσουν τὴν λεγομένην προ-
παίδειαν, ἢ τὸν Πυθαγορικὸν πίνακα, ὅχι ὅλον διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατὰ μέρη εἰς πολλῶν ἡμερῶν διάστημα, διὰ νὰ μὴ βαρυν-
θοῦν, καὶ συλλάβουσιν ἀηθίαν κατὰ τῆς ὠφελιμωτάτης ταύτης μεθ-

όδου· δ'.) νὰ πολλαπλασιάζωσι· ε'.) νὰ διαιρῶσιν. Ὅλα ταῦτα πρέπει νὰ γυμνασθῶσι κατ' ἕλιγον οἱ παῖδες, ἐρωτώμενοι ὑπὸ τοῦ διδασκάλου των, ὡς εἶπαμεν ἀρχήτερα (ΠΗ').

Β'. Ἐγγραφὸς Ἀριθμητικῆ· α'.) Νὰ μάθουσιν τὸ δεκάδικὸν σύστημα τῶν ἀριθμῶν εὐκρινῶς. Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ τοὺς τὸ ἐξηγήσῃ σαφέστατα. Λάβε μικρὰ νομίσματα, ἢ ἄλλα ἀριθμητικὰ τμήματα, ἢ κάστανα, ἢ ἄλλα τοιαῦτα ἀρίθμησε ἀπ' αὐτὰ δέκα· καὶ βάλετα εἰς ἓν σακκούλιον· τοῦτο, εἰπέ τους, μᾶς εἶδει τὴν ἔννοιαν τῆς δεκάδος· ἐν δευτέρῳ σακκούλιον ὁμοῦ μετ' ὁ πρῶτον παριστάνει εἴκοσιν, ἢ δύο δεκάδας· ἄλλα κάστανα, τὰ ὅποια δὲν εἶναι δέκα, ἀλλὰ ἕξ, φέρε εἰπεῖν, ὁμοῦ μετ' αὐτὰς δύο δεκάδας κάμνουν εἴκοσιν ἕξ· δέκα δὲ τοιαῦτα σακκούλια ἐμβαλλόμενα εἰς ἓν μεγάλον σακκούλιον μᾶς εἶδου ἐπαισθητὴν ἔννοιαν τῆς ἑκατοντάδος· δέκα δὲ ἑκατοντάδικα σακκούλια ἐμβαλλόμενα εἰς μεγαλύτερον σακκίον, ὥστε νὰ τὰ χωρῇ, μᾶς παριστάνει τὴν χιλιάδα, καὶ οὕτως ἐφεξῆς.

β'. Εἰς τὰς ἄλλας πράξεις νὰ μεταχειρίζεται κατ' ἀρχὰς μικρὰ παραδείγματα· διότι τὰ μεγάλα νεκρύνουν τὴν προθυμίαν τοῦ νέου, καὶ πρέπει νὰ ἀφεθῶν, ἀφ' οὗ κάμη ἱκανὰς προόδους.

γ'. Τὰ προβαλλόμενα παραδείγματα νὰ εἶναι ἀληθινὰ καὶ πραγματικὰ ὑποθέσεις ἐκ τοῦ κοινωνικοῦ βίου· ἐδῶ κατ' ἕλιγον θέλει μάθειν ὁ νέος μέτρα, βάρη, ἀργύρια, διαίρεσιν τοῦ χρόνου κτλ.

δ'. Νὰ λέγῃ τὸ παράδειγμα ἀπὸ στόματος, καὶ νὰ διαιρῆ τὸν μαθητὴν νὰ τὸ γράφῃ ἐπὶ τοῦ πίνακος.

ε'. Νὰ ἐξετάσῃ τὴν ἐφεξῆς ἡμέραν τοὺς μαθητὰς εἰς τὸ τῆς προτεραίας μάθημα, διὰ νὰ πληροφορηθῶν, εἰάν τὸ ἐπληροφόρηθησαν.

PZ'. Εἰς τὸν Συμβολικὸν Λογισμὸν ἢ τὴν "Αλεγβραν
 ἄλλο δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἐπὶ τῆς συντόμου ταύτης με-
 θεβολογίας, εἰ μὴ κατ' ἀρχὰς νὰ ἐφαρμόζη πάντοτε ὁ διδά-
 σκαλος τοὺς ἀλφαβητικούς λογισμοὺς εἰς ἀριθμητικὰ παραδείγ-
 ματα· διότι μὲ τοῦτον τὸν τρόπον φαίνεται ἡ σύγγενεια τῶν
 δύο ἐπιστημῶν, καὶ ὁ νέος δὲν ἀποκάμνει ἀσχολούμενος εἰς
 ξηρὰ καὶ γυμνὰ σημασίας διατυπώματα· τὸ ὁποῖον καταβαρύν-
 νει τοὺς πρωτοπείρους· ὅταν δὲ προχωρήσωσιν εἰς τὴν ἐπιστή-
 μην, τότε ἠδύνονται καὶ ἐκ μόνων τῶν ἀλφαβητικῶν δειξέων.

PH'. Τῆς Γεωμετρίας. α'. Νὰ ἀναγιώσκῃ τὴν
 πρότασιν συντόμως καὶ εὐκρινῶς, καὶ ὅσον εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν
 καταλάβουν οἱ μαθηταί.

β'. Νὰ γράφῃ τὸ σχῆμα εἰς τὸν πίνακα, καὶ νὰ διορίξῃ
 καὶ τοὺς μαθητὰς νὰ τὸ γράψωσιν ἄλλοτε εἰς τὸν πίνακα, καὶ
 ἄλλοτε εἰς τὸν χάρτην.

γ'. Διὰ τοὺς νέους μαθητὰς τῶν κοινῶν σχολείων (**OS'. δ'.**)
 νὰ ἀποδεικνύῃ πολλὰς δυσκόλους προτάσεις ὄχι ἐπιστημονικῶς,
 ἀλλὰ μηχανικῶς, ἤγουν διὰ διαβήτου, κανόνος, ἀναγωγέως, καὶ
 ἄλλων ὀργάνων.

δ'. Νὰ δείχνῃ πολλῶν προτάσεων τὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὰ
 ἔργα τῶν τεχνῶν.

ε'. Εἰς τοὺς προβεβηκότας μαθητὰς (**ΠΕ'.**) νὰ κάμνῃ
 ὅλας τὰς δειξέας μὲ τὴν μαθηματικὴν ἀκρίβειαν, καὶ ὄχι
 πλέον μηχανικῶς.

PΘ'. Φυσικῆς Ἱστορίας. α'. Ἐκ τῶν ὀρυκτῶν
 νὰ τοὺς δείχνῃ ὄχι τὰς ξένας γαίας, ἀλλ' εἶσαι εὐρίσκονται εἰς
 τὴν ἐπικράτειαν, ἐρμηνεύων τὴν ὠφέλειαν αὐτῶν εἰς καλλιέρ-
 γειαν τῶν χωραφίων, εἰς κατασκευὴν κεραμείων σκευῶν καὶ
 κεραμίδων, εἰς λεύκανσιν, οἰκοδομὴν κτλ. ὡσαύτως ἐκ τῶν ἀλά-

των, καυστῶν σωμάτων, μετάλλων κτ. νὰ τοὺς ἐξηγῆ ὅσα εἶναι χρήσιμα εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν.

β'. Ἐκ τῶν φυτῶν νὰ τοὺς δείχνη τὰ γεννήματα τοῦ τόπου καὶ λάχανα, καὶ ἐν γένει ὅσα χρησιμεύουν εἰς τρεφὴν καὶ ἐνδυνασίαν καὶ ἰατρειάν τοῦ ἀνθρώπου, εἰς κτηνοτροφίαν, εἰς τὰ ἐργαστήρια, καὶ εἰς τὴν ἐμπορίαν. Ταῦτα εἶναι σίτος, κριθή, σταφυλαί, θεοφροκαρπία, παμβάκι, λιναί, κιλ.

γ'. Ἐκ τῶν ζώων, ὅσα τετράποδα χρησιμεύουν τὸν ἄνθρωπον ὡς ὑπηρετικά, ἢ ὡς τροφῆτου· ὅσα πτηνὰ τρέφονται εἰς τὰς οἰκίας· ἐκ δὲ τῶν ἐντόμων, τὰς μελίσσας· καὶ τελευταίου, τὰ ὠφελιμώτερα ὄψαρια. Εἰς ὅλα νὰ τοὺς διδάσκη πᾶς πρέπει νὰ τὰ ἐπιμελῆται ὁ ἄνθρωπος, νὰ θεραπεύῃ τὰς ἀρρώστιας τῶν, καὶ νὰ τὰ μεταχειρίζεται ἔπιωφελῶς.

δ'. Εἰς ὅλα νὰ διδάσκη τοὺς μαθητάς του, ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἔργον τῶν Θεῶν χειρῶν, καὶ Θεῖος τις ναὸς, πλήρης τῶν τοῦ δημιουργοῦ της ἀριστουργημάτων.

Σημείωσις. Εἶναι περιττὸν νὰ τὸ εἶπω, ὅτι φυσικὴ ἱστορία, μάλιστα εἰς μικροὺς μαθητάς, εἶναι τῶν ἀδυνάτων νὰ διδάχθῃ μὲ ὠφελίαν χωρὶς συλλογὴν τῶν κυριωτέρων ὄρυκτῶν, καὶ ζώων, καὶ φυτῶν, ἢ τοῦλάχιστον εἰκότων ἀκριβῶς χαλκογραφημένων· πᾶν ἑλληνικὸν σχολεῖον πρέπει νὰ κάμῃ τοὺς τρόπους εἰς ἀπεκτείνων τοιαύτων συλλογῶν, καὶ εἰκότων.

ΡΙ'. Τῆς Φυσικῆς. α'.) Νὰ ἐξηγῆ πᾶν θεώρημα μὲ πολλὴν σαφήνειαν καὶ ἀκρίβειαν.

β'. Νὰ κάμνη τὰ ἀναγκαῖα πειράματα, ὅπου χωρὶς πειραμάτων δὲν καταλαμβάνεται ἡ ἔννοια τοῦ θεωρήματος.

γ'. Νὰ συνάγῃ πάντοτε πορίσματα χρήσιμα εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν· ἤγουν νὰ ἐξηγῆ, ὅσα ἀποβλέπουν τὴν ὑγείαν· νὰ κατακρίνη τὰ βλαβερά· νὰ ἐρμηνεύῃ τὰς αἰτίας πολλῶν φυσικῶν φαινομένων· καὶ νὰ προτρέπη τοὺς μαθητὰς εἰς

ἀποφυγὴν τῶν δεισιδαιμονικῶν προλήψεων, καὶ εἰς αἶνον καὶ εὐξάν τοῦ ἠμουργοῦ τῆς φύσεως.

PIA. Τῆς Γεωγραφίας. α'. Εἰς τοὺς πρωτοπείρους τῆς Γεωγραφίας (Ος', γ', ΠΓ', γ') εὐκρινεῖται κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος διὰ τῆς σφαίρας τὸ σχῆμα τῆς Γῆς, τὰ μέρη τῆς, τοὺς κυριωτέρους κύκλους, καὶ τὰ τέσσαρα ἀρχικά μέρη τοῦ κόσμου, Ἀνατολήν, Δύσιν, Ἄρκτον, καὶ Μεσημβρίαν, χωρὶς νὰ εἴπη τίποτε περὶ πλάτους καὶ μήκους.

β'. Νὰ δείξη ἔπειτα τὴν ἐπικράτειαν, ἣν ζῶμεν, φέρει εἰπεῖν τὴν Τουρκίαν, μὲ τὰς σχέσεις, τὰς ὁποίας ἔχει πρὸς τὰς ἄλλας, ὅτι, φέρει εἰπεῖν, κεῖται πρὸς ἀνατολὰς τῆς θείας, πρὸς δυσμὰς τῆς θείας κτλ. ν' ἀπαριθμήσῃ τοὺς κυριωτέρους ποταμούς, λίμνας, ὄρη, ἀκρωτήρια· νὰ τοὺς δείξη τὰς ἐπαρχίας καὶ τὰς κυριωτέρας αὐτῶν πόλεις.

γ'. Ἐφεξῆς νὰ τοὺς δείξη διὰ τῶν Γεωγραφικῶν πινάκων ὅλας τὰς ἄλλας ἐπικρατείας μὲ συντομίαν, καὶ τὰς μητροπόλεις αὐτῶν.

δ'. Εἰς τὸ δεύτερον ἔτος νὰ τοὺς διδάξῃ τὰ περὶ σφαιρας τελειότερα, ἤγουν νὰ τοὺς παραδώσῃ τὴν λεγομένην μαθηματικὴν Γεωγραφίαν, ἐπιλύων ὅλα τὰ εἰς αὐτὴν ἀναγόμενα προβλήματα, λέγων τὰ στοιχειωδέστερα καὶ χρησιμώτερα.

ε'. Νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν διὰ τῶν γεωγραφικῶν πινάκων παράδοσιν ὅλων τῶν ἐπικρατειῶν, ἀπαριθμῶν ἐν ταυτῷ καὶ τὰ φυσικὰ προϊόντα πάσης μιᾶς.

ς'. Τελευταῖον νὰ τοὺς παραστήτῃ ἐπὶ διαγράμματος τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν γνωστῶν βασιλείων. Ἡ Γαλλία, φέρει εἰπεῖν, ἔχει τύσιν ἐτήσιον πρὶσοδον, τύσα ἔξοδα, τύσην στρατιωτικὴν δύναμιν τῆς ξηρᾶς, τύσην τῆς θαλάσσης κτλ.

PIB. Τῆς παλαιᾶς Γεωγραφίας. α'. Νὰ δεί-

ξη πότα καὶ πύα μέρη τῆς Γῆς ἦσαν γνωστὰ εἰς τοὺς παλαι-
οὺς ἕως περίπου τῆς δευτέρας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος.

β'. Διὰ γεωγραφικῶν πινάκων τῆς παλαιᾶς Γεωγραφίας
κατὰ σύγκρισιν τῶν τῆς νεωτέρας νὰ τοὺς παραστήσῃ πᾶσαν
μίαν παλαιὰν ἐπικράτειαν μὲ' πρῶτον ἀπὸ τὰς νεωτέρας ταυτίζε-
ται· αὕτη, φέρει εἰπεῖν, ἡ ἐπικράτεια, ἣτις σήμερον ὀνομάζεται
οὕτω, τὸν παλαιὸν χρόνον ὀνομάζετο οὕτω, κτλ.

γ'. Νὰ δείξῃ τὰ μέρη, ὅπου ἔγειναν τὰ ἐπισημότερα συμ-
βεβηκότα εἰς τὴν παλαιὰν ἱστορίαν.

δ'. Νὰ δείξῃ τὰς παλαιὰς πόλεις, ὅσαι σώζονται καὶ τὴν
σήμερον, καὶ πῶς ὀνομάζονται τώρα, ἢ ἂν ἐφύλαξαν τὰ πα-
λαιά των ὀνόματα· ἂν ἐξέλιπαν, νὰ δείξῃ ποῦ εἶναι τὰ εἰρηπιά-
των, ἢ ποῦ ὑποθέτονται πιθανῶς ὅτι ἔστεκαν κτισμένοι.

ΕΙΓ'. Τῆς Ἱστορίας. Ἡ ἱστορία πρέπει ν' ἀκολου-
θῆσῃ τὴν Γεωγραφίαν· οὕτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἱστορήσῃτε
χωρὶς νὰ προσδιορίτῃς τὸν τόπον, ὅπου συνέβησαν τὰ ἱστο-
ρούμενα. Μετὰ τῆς Γεωγραφίας μάλιστα διδάσκεται σχεδὸν
καὶ ἡ ἱστορία. Ὁ Στράβων ἑκατάλαβεν εὐκριτῶς ταύτην τὴν
ἀλήθειαν. Πρὸς ἀκριβῆ περιγραφὴν τῶν ἱστορουμένων εἶναι πολ-
λὰ χρήσιμον.

α'. Νὰ κάμῃ μίαν ἐπιθεωρίαν ὅλων τῶν νῦν ὑπαρχόν-
των καὶ σωζομένων ἔθνων ὀδηγούμενος ἀπὸ τὴν νεωτέραν
Γεωγραφίαν.

β'. Νὰ περιηγήσῃ τὴν ἱστορίαν τῶν νῦν κατὰ τὸν ἑ-
θνῶν ὀδηγούμενος ἀπὸ τὴν παλαιάν.

γ'. Διακρινὼν ὅλην τὴν γενικὴν ἱστορίαν εἰς ἐποχὰς νὰ πα-
ραστήσῃ τί συνέβη εἰς τὴν πρώτην καθολικῶς, καὶ τί εἰς
τὴν δευτέραν κτλ. ἦθουν ποῖα ἔθνη ἐπολέμησαν, ποῖα καθ-
ησύχαζαν, καὶ ἐτελειοποιούντο εἰς τὰς γνώσεις, ποῖα ἤκμα-
ζαν, ποῖα ἤρχιζαν νὰ πίπτωσιν εἰς παρακμὴν κτλ.

δ'. Να τοὺς παραστήσῃ τελευταίον τὰς ἀρχὰς καὶ προόδους καὶ τέλη ἢ διαρκείας ὄλων τῶν ἔθνων ἐπὶ πίνακος, ὁποῖός εἶναι ὁ λεγόμενος χεῖμαρρος τῆς Ἱστορίας.

ΡΙΔ'. Τῆς ἱερᾶς Κατηχήσεως. Ἐδῶ χρειάζονται διὰ τοὺς μαθητὰς τὰ ἐφεξῆς βιβλιαρῖα· α'.) μικρὰ Κατήχησις, περιέχουσα συντόμως καὶ καθαρῶς τὰ ἄρθρα τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν πίστεως. β'.) Ἱστορία σύντομος τῶν τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης. γ'.) Ἐξηγήσεις τῶν ἐπιστολιῶν καὶ Εὐαγγελίων, τὰ ὅποια ἀναγινώσκονται τὰς Κυριακὰς τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ.

α'. Τοὺς εὖ πρώτους ἐνιαυτοὺς (ΠΗ'. ΠΘ'.) θείου ἀναγινώσκουσιν οἱ μαθηταὶ καὶ ἐξηγεῖσθαι μέρος τῆς μικρᾶς Κατήχσεως.

β'. Να τοὺς ἐρμηνεύῃ μὲ συντομίαν τὰ ἱερὰ δόγματα, καθὼς εἶναι γραμμένα εἰς τὸ βιβλίον, χωρὶς νὰ ἐπιδεικνύῃ πολυμάθειαν.

γ'. Να ἐπαναλαμβάνῃ συχνάκις εἰς πολλὰς παραδόσεις τὰ αὐτὰ, διὰ νὰ ἐντυπώνωνται ὀρθῶς εἰς τὸν νοῦν τῶν μικρῶν μαθητῶν του.

δ'. Να ἐξετάξῃ καθ' ἓνα διαλογικῶς, καὶ νὰ ζητῇ ὀρθὴν καὶ ἔννοιαν τῆν ἀπόκρισιν.

ε'. Πλὴν τούτων ἐφεξῆς ἐνιαυτοὺς νὰ τοὺς παραδίδῃ τὴν ἰερὰν Ἱστορίαν, καὶ καὶ τοὺς ἐξηγῇ πάλιν μὲν ἐπισημῶς τὰς κυριακὰς ἀπόστολον καὶ τὸ εὐαγγέλιον· τὸ δεύτερον τοῦτο ἐμπορεῖ νὰ γίνεταί τῆν Ἰνυριακῆν.

ς'. Να τοὺς παραδύῃ μετὰ ταῦτα τὴν μεγάλην Ἱακτικήν. Ἐδῶ πρέπει νὰ τοὺς ἐξηγῇ πλατύτερα τὰ ἱερὰ δόγματα, μεταχειριζόμενος ἀποδείξεις ἀπὸ τὰς ὁγίαις γραφαῖς, ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν δογματικὴν καὶ ἡθικὴν Θεολογίαν.

ΡΙΕ'. Τῆς Ἠθικῆς. α'. Νὰ τοὺς ἐρμηνεύῃ με ἀπλό-
τητα καθ' ἓν ἕκαστον ἀπὸ τὰ καθήκοντα, ὅσα ἔχει ὁ ἄνθρω-
πος πρὸς ἑαυτὸν, πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς τὸν Δημιουργὸν του.

β'. Εἰς πᾶν μάθημα νὰ τοὺς ὀδηγῇ πρὸς ἀγάπην τῆς
ἀνθρωπότητος, καὶ τῆς ἱεραῆς πίστεως, καὶ τῆς πατρίδος.

γ'. Νὰ τοὺς παριστάνῃ τὰ ἀξιώματα τῆς Ἠθικῆς ἀπ' αὐ-
τὴν τὴν κρίσιν τοῦ λογικοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἀμφιβάλλωσι περὶ τῆς
ἀληθείας των.

δ'. Νὰ μεταχειρίζεται τὸν διαλογικὸν τρόπον, ὅταν τοὺς
ἐξετάξῃ, διὰ νὰ πληροφωρῆται ὅτι ἐκατάλαβαν ἀκριβῶς τὴν
ἔννοιαν.

ε'. Πάντοτε νὰ τοὺς ἐμπνέῃ ἀγάπην τῆς δικαιοσύνης καὶ
ἀρετῆς, καὶ μῖσος τῆς ἀδικίας καὶ κακίας με παραδείγματα
ἐναρέτων καὶ κακῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν.

ΡΙΣ'. Ξένων γλωσσῶν. α'. Νὰ τοὺς διδάξῃ τὰ
γράμματα τῆς γλώσσης καὶ τὴν προφορὰν αὐτῶν, καὶ τῶν συλ-
λαβῶν, καὶ τῶν λέξεων, καὶ τῶν προτάσεων.

β'. Ἀφ' οὗ γυμνασθοῦν οἰμαθηταὶ ἱκανῶς εἰς τὴν ἀνάγνω-
σιν, νὰ τοὺς ἐξηγήτῃ τὰ μέρη τοῦ λόγου καθ' ἓν, ἀρχίζων
ἀπὸ τὸ ἔνομα, καὶ παριστάνων τὰς διαφοράς του ἀπὸ τὸ τῆς
γλώσσης μας· ἐφεξῆς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ τοὺς ἐξηγήσῃ
τὸ ῥῆμα κτλ.

γ'. Ἀφ' οὗ διακρίνουν τὰ μέρη τοῦ λόγου, νὰ τοὺς γυ-
μνάξῃ εἰς ἀπλᾶς προτάσεις τὸ τεχνολογικὸν μέρος.

δ'. Νὰ τοὺς συντάσῃ ἀπλᾶς προτάσεις, καὶ νὰ τοὺς ὑπ-
αγορεύῃ νὰ τὰς γράφουν εἰς τὸν πίνακα, ἢ εἰς τὸν χαρτην,
καί τινες νὰ ἀποστηθίζουσιν.

ε'. Νὰ τοὺς διορίξῃ νὰ ἀναγιώσκουν καὶ νὰ μελετοῦν τὰ
παραδιδόμενα.

ς'. "Όταν προκηρήσουν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν μερῶν τοῦ λόγου, καὶ τοὺς γυμνάξῃ εἰς τὴν μετάφρασιν. Ἰδίῳ πρέπει καὶ τοὺς προβάλλῃ καὶ μεταφράζουσι α'.) τὰς λέξεις, τὰς ὁποίας ἔμαθον πρὸ ὀλίγου εἰς τὸ τεχνολογικόν· β'.) καὶ μεταφράζουσι ἐκ τῆς ξένης γλώσσης προτάσεις εἰς τὴν ὁμιλουμένην· γ'.) καὶ τοὺς δίδῃ προτάσεις τῆς ὁμιλουμένης διὰ καὶ τὰς μεταφράζουσι εἰς τὴν ξένην γλῶσσαν· καὶ καὶ αὐξάνῃ τὸ ποσὸν τῶν τοιούτων μεταφράσεων ἀναλόγως μετὰ τὰς προύτους των.

ζ'. Ἄφ' οὗ λάβωσι κάποιαν γύμνασιν εἰς τὰ εἰρημένα, καὶ λαλή μ' αὐτοὺς τὴν γλῶσσαν, καὶ καὶ τοὺς ἐξηγῇ τοὺς ἰδιωματισμούς της, καὶ τὰς διαφορὰς της ἀπὸ τὴν λαλουμένην γλῶσσαν μας.

η'. Κάτ' τὰς χρεῖας τῶν μαθητῶν του καὶ τοὺς συστήσῃ τὰ ἀξιολαγώτερα βιβλία τῆς γλώσσης διὰ καὶ μιμῶνται τοὺς καλοὺς συγγραφεῖς, καὶ ἐν ταυτῷ καὶ διδάσκονται ὠφέλιμα πράγματα.

Σημείωσις. Ἡ ἀκριβεστῆρα καὶ τελειοτέρα ἔκθεσις τῶν διαφορῶν εἰδικῶν μεθόδων, καταλαμβάνει καθεὶς, ὅτι οὐκ ἔμπορεῖ καὶ συμπληρωθῆ εἰς τὴν ἐπιτομὴν τῆς Παιδαγωγίας ταύτης. Ὅσοι ἀγαποῦν καὶ με ετησωσιν ἀκριβῶς τὴν εἰδικὴν μεθολογίαν, εἶνε ἀναγκη καὶ διαβατωσι βιβλία γραφευτα με ἔκτασιν ἀπὸ καλλοῦς σοφῶν, μάλιστα δὲ Γερμανοῦ. Τοιαῦτα κρείομεν τὸ δεῦτερον μέρος τῆς τῆς Νειμύρου (Niemeyer) παιδαγωγίας, τὸ δεῦτερον μέρος τῆς τοῦ Πολιτείου (Politik), τὸ μεθολογικὸν βιβλίον τοῦ "Του (Hys), καὶ ἄλλα ἴσως (ἴδε ἐπιτομ. σελ. 299.).

